

Є. О. Сачаєва
студ. IV курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., доц. Є. Д. Стрельцова

ДЕЯКІ КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ШЛЮБІВ В УКРАЇНІ

Укладення іноземних шлюбів, зокрема між українськими громадянами та іноземцями - логічний результат глобалізації та зміцнення відносин між країнами в багатьох галузях. Через наявність у таких сімейних відносинах іноземного елемента вони відносяться до сфери міжнародних приватноправових відносин, що регулюються нормами міжнародно-правового характеру та колізійними нормами національного законодавства. При вступі в шлюб, наприклад, українського громадянина (громадянки) з іноземцем неминуче виникають проблеми визначення застосовного права з таких питань, як: право на шлюб, форма і порядок укладення шлюбу тощо. Це відбувається через те, що особистий закон особи, яка вступає в шлюб на території іноземної держави, може відрізнятися від законів місця укладення шлюбу, тим самим створюючи колізійну проблему.

Отже, метою нашого дослідження є з'ясування способів вирішення колізій права щодо укладення шлюбів на основі аналізу законодавчих положень та судової практики України.

Слід зазначити, що ця проблематика є предметом досліджень сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців: О.Є Бурлай, В. Я. Калакури, Г.Ю. Федосєєвої та інших.

Перш ніж розглядати колізійні питання укладення шлюбу, вважаємо за доцільне коротко розглянути особливості матеріально-правового регулювання умов та перешкод до укладення шлюбу за законодавством різних країн. При цьому важливо зазначити, що хоча матеріальне право різних країн щодо укладення шлюбів різниться, елементи цього інституту є однаковими: законодавства майже усіх країн містять норми щодо матеріальних (тобто тих, що відносяться до шлюбної правоздатності та дієздатності) та формальних (тобто тих, що стосуються форми укладення шлюбу) умов укладення шлюбів.

Так, за законодавством України право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку (18 років), як передбачено ст. 22 Сімейного кодексу України (далі - СК) [1, с. 88].

У деяких країнах шлюбний вік є значно нижчим, ніж в Україні. Прикладом може слугувати Колумбія. Там він становить 12 років для «жінок» і 14 років для «чоловіків» [2, с. 88]. В Австралії шлюбний вік для жінок складає 16 років і 18 років - для чоловіків, у Франції - 15 років для жінок і 18 років - для чоловіків, в Англії - 16 років для жінок і чоловіків тощо [3, с. 529].

Важливою умовою укладення шлюбу є волевиявлення осіб. Стаття 24 СК передбачає, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не допускається. Принцип добровільності шлюбу характерний для законодавства й іноземних країн. Але іноді для укладення шлюбу необхідна згода батьків чи піклувальників (як правило, у випадках, коли особа не досягла повноліття). Ненадання такої згоди може бути оскаржено в суді (наприклад, у Німеччині) [3, с. 530]. В деяких країнах встановлені обмеження або заборона шлюбів, наприклад, між близькими родичами; між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною; з особою, визнаною недієздатною або обмежено недієздатною тощо (Україна, Німеччина, Італія та інші).

Щодо форми укладення шлюбу, слід констатувати, що необхідність державної реєстрації шлюбу закріплена у законодавстві більшості розвинутих держав (Бельгія, Німеччина, Голландія, Китай, Франція, Швейцарія, Японія тощо). У ряді країн дійсним визнається шлюб, укладений або державним органом, або конфесією наречених (Велика Британія, Данія, Іспанія, Італія, Канада, деякі штати США). Єдина можлива форма шлюбу – релігійна, встановлена в Ізраїлі, Іраку, Ірані [4, с. 119].

Шлюби з “іноземним елементом” можуть також укладатися в консульських установах або дипломатичних представництвах (наприклад, цю умову передбачено у ст. 57 Закону України про МПрП) [5, ст.57].

Щодо колізійних проблем укладення шлюбу варто зазначити, що за загальним правилом, передбаченим як національними законодавствами, так і положеннями міжнародних угод, формальні умови укладення шлюбу підкорюються закону місця укладення шлюбу, а матеріальні – особистому закону осіб, що вступають в шлюб [6, с.360 - 361].

Так, ст. 55 Закону України про МПрП передбачає: “Право на шлюб визначається за особистим законом кожної з осіб, які подали заяву про укладення шлюбу. У разі укладення шлюбу в Україні застосовуються вимоги СК України щодо підстав недійсності шлюбу” [5, ст.55]. “Форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України”, що передбачено ст. 56 Закону.

Колізійні питання шлюбу також регламентовані міжнародними договорами, учасницею яких є Україна. Так, ст.26 Конвенції про правову допомогу і відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р.

передбачає, що умови укладення шлюбу визначаються для кожного з майбутнього подружжя законодавством Договірної Сторони, громадянином якої він є, а для осіб без громадянства - законодавством Договірної Сторони, що є їх постійним місцем проживання. Крім того, щодо перешкод до укладення шлюбу мають бути дотримані вимоги законодавства Договірної Сторони, на території якої укладається шлюб. У договорах про правову допомогу з окремими країнами містяться, як правило, подібні норми (в різних варіантах застосовується особистий закон осіб, які укладають шлюб, в поєднанні з правом країни місця укладення шлюбу) [7, ст. 26].

Одним із способів досягнення поставленої в тезах мети ми вказали аналіз судової практики України щодо вирішення колізій права щодо укладення шлюбів. Як свідчить огляд судової практики, до українських судів здебільшого звертаються із позовами щодо визнання «іноземних» розлучень. Тим не менш, нам вдалося знайти і ознайомитись із справами, що стосувались укладення шлюбу між іноземними громадянами на території України. За матеріалами однієї зі справ, у місті Одеса був укладений шлюб між неповнолітньою громадянкою Російської Федерації та громадянином Арабської Республіки Єгипет. Керуючись ст. 154 СК України, батьки дівчини звернулись у Приморський районний суд м. Одеси з позовом про визнання недійсним шлюбу зазначених вище осіб. Зазначений шлюб був визнаний судом недійсним на підставі положень ст.55 Закону України про МПП та норм сімейного кодексу Російської Федерації як «особистого закону» неповнолітньої громадянки. Згідно ст. 13 Сімейного кодексу Російської Федерації, шлюбний вік для жінки встановлюється у вісімнадцять років. Оскільки на момент реєстрації шлюбу громадянка не досягла шлюбного віку, дозволу на реєстрацію шлюбу в порядку, установленому законодавством, не отримала, то шлюб мав бути визнаний недійсним, отже, про що суд виніс відповідне рішення [8].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що норми національного матеріального і колізійного законодавства, положення міжнародних договорів, а також судова практика України питання застосовного права щодо укладення «іноземних» шлюбів в Україні вирішують виходячи з особистого закону (закону громадянства або закону постійного місця проживання) осіб, що вступають в шлюб, щодо їх права на шлюб (за винятками, які передбачені сімейним законодавством України), а також права України – щодо формальних умов укладення такого шлюбу. До того ж, укладення шлюбу між іноземцями в консульській установі або дипломатичному представництві іноземної держави в Україні регулюється правом акредитуваної держави (с. 2 т.57 Закону про МПрП). У зв'язку з викладеним слід наголосити, що майже саме такий підхід застосовано законодавствами європейських держав, що свідчить про те, що загалом міжнародне приватне право України розвивається згідно з провідними європейськими традиціями.

Список використаної літератури

1. Сімейний кодекс України: прийнято Верховною Радою України 10.01.2002 р. № 2947-III. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 44.
2. Бурлай О.Є. Правовідносини подружжя в міжнародному приватному праві : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» К., 2007. 182 с.
3. Міжнародне приватне право : підручник /за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. Київ : Алерта, 2014. 655 с.
4. Косарева И. А. Институт брака: сравнительно-правовое исследование. М.: Юрлитинформ, 2009. 288с
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.
6. Сімейне право України: підручник /С. Б. Булеца, В. В. Забровський, В. Г. Фазикош та ін. К.: Знання, 2015. 375 с.
7. Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах: Закон України від 10 листопада 1994 року №240. *Зібрання законодавства України*. Серія 3. 2001. №1. Ст. 26.
8. Рішення у справі № 2-1444/10 [27.01.2010] Приморський районний суд міста Одеси. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/7808145> (дата звернення: 01.04.2021).